

Fietsroute

In het spoor van Adriaan Pauw

© 2020 Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Deze fietsroute wordt u aangeboden door de Stichting Adriaan Pauw en de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek ter gelegenheid van het Adriaan Pauwjaar 2020.

De route is als pdf te downloaden op www.hv-hb.nl en op adriaanpauw.info.

1. Startpunt: De Oude Kerk op het Wilhelminaplein

Deze kerk is opgetrokken op de fundamenten van de vroegere katholieke Mariakapel, die in 1345 gebouwd was. De kapel was tijdens het Haarlemse beleg van 1572-1573 verwoest. Heemstede was een katholiek dorp gebleven. Adriaan Pauw was echter van de officiële hervormde godsdienst. De stichting van een zelfstandige hervormde gemeente, los van Haarlem, met een eigen kerk bood hem ook de gelegenheid om een eigen predikant te benoemen. De kerk werd een succes. Na de dood van Adriaan Pauw is de noorderkruisarm eraan gebouwd. In de jaren dertig van de 20ste eeuw is er een extra travee aan de westkant aangebouwd. In het koor van de kerk bevindt zich het grafmonument van Adriaan Pauw, een monumentaal ontwerp van de Amsterdamse architect en beeldhouwer Pieter de Keyser, zoon van de beroemde Hendrick de Keyser, en bijna uniek in Nederland. In de kelder onder het koor bevinden zich de grafkisten van de familie Pauw. Bijzonder: van 1840 tot 1854 stond de beroemde dichter en dominee Nicolaas Beets hier op de kansel.

2. De Voorwegschool.

Deze school gaat door voor de oudste school van Nederland. Wellicht dat Heemsteedse trots hier een rol bij speelt. De school is opgericht door Adriaan Pauw. Het huidige gebouw dateert hoofdzakelijk uit de 19de eeuw. Pauw benoemde ook de onderwijzer. Die zal toch voornamelijk met katholieke kinderen te maken hebben gehad. De school is nog altijd een bloeiende school.

We rijden via de Voorweg, het molentje van Groenendaal, langs restaurant Groenendaal en het tennispark, door het klaphek naar de Herenweg en dan naar Bennebroek. Aan de Herenweg liggen rechts twee buitenplaatsen: Huis te Manpad en de Hartekamp. Beide zijn tot bloei gebracht door rijke Amsterdamse kooplieden, collega's van Adriaan Pauw dus.

3. Roohellerzandvaart of Roode Heller Zandvaart (tegenwoordig: Bennebroekervaart)

Deze vaart loopt van oost naar west langs de Meerweg en de Bennebroekerlaan. Hij dankt zijn naam aan de Rode Hel, een gebied ten noorden van deze zandvaart tussen de Reek en het Haarlemmermeer. Hij is in 1622 door Adriaan Pauw aangelegd voor de afvoer van zand en om de toegang te verbeteren naar nieuw op te richten blekerijen.

4. De kerk en de grafkelder.

Toen Adriaan Pauw in 1653 stierf werd de erfenis verdeeld onder zijn kinderen. Bij die verdeling kreeg de oudste zoon Gerard Heemstede en zijn zoon Adriaan Bennebroek. Die stichtte op zijn erfdeel een zelfstandige hervormde gemeente en liet een monumentale kerk bouwen door niemand minder dan de architect Pieter Post (bekend van onder meer Huis ten Bosch). Daar was Heemstede natuurlijk niet blij mee, want dat betekende verlies van kerkelijk inkomsten. Op het torentje van de kerk staat een windvaan in de vorm van een pauw. Achter de kerk bevindt zich de grafkelder van de familie Pauw en van de familie Willink. Deze familie verwierf de ambachtsheerlijkheid rond 1800 en resideerde in het Huis te Bennebroek. Dat stond op de plek waar nu het appartementencomplex met dezelfde naam staat, tegenover de kerk.

We rijden terug naar Heemstede. We nemen de route langs de weilanden aan de Ringvaart. Via de Sportparklaan rijden we naar

5. Het Oude Slot

De buitenplaats van Adriaan Pauw en de plek van waaruit hij Heemstede bestuurde. De Vredesbrug geeft ons toegang tot wat er nog rest van wat ooit een luisterrijk lustoord was. Omdat het aan het Haarlemmermeer was gelegen, was het vanuit Amsterdam of Den Haag gemakkelijk bereikbaar. De brug herinnert ons aan de Vrede van Münster, waar Adriaan Pauw de delegatie van de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën leidde. Alleen de dienstgebouwen, personeelsverblijven en het koetshuis staan nog overeind. 'Het Huis' zelf is verdwenen. Hier werden de groten der aarde en de Amsterdamse elite ontvangen. Ook de rijke bibliotheek, de wapenverzameling en de kunstcollectie is verspreid geraakt over de wereld. Gelukkig is het terrein nu weer ingericht tot een park. Ooit lag er bij het huis een fraai aangelegde tuin met een rijke collectie bloemen, planten en bomen.

We rijden over het pad langs de Ringvaart, door het tunneltje naar de overzijde van de weg, door park Meermond en achter College Hageveld langs naar het Heemsteeds Kanaal.

6. De Zandvaart

Zoals de Roohellerzandvaart is ook deze vaart door Adriaan Pauw aangelegd om zand te kunnen afvoeren uit de strook wildernis tussen de Binnenweg en de Herenweg. Dat zand werd afgevoerd naar Amsterdam en was bedoeld voor de staduitbreiding. De vaart gaf ook toegang tot de nieuw op te richten blekerijen. De zandvaart loopt onder de IJzeren Brug door. Het Heemsteeds kanaal, dat nu de haven met het Spaarne verbindt, is begin 20ste eeuw gegraven op een deel van de loop van de Zandvaart. Die kwam immers uit in het Spaarne.

7. Blekersvaart

Deze vaart werd aangelegd om de afgegraven zandterreinen te kunnen verpachten aan blekerijen. De vaart liep midden door de voormalige wildernis en kwam uiteindelijk uit op de Gasthuisvaart of Crayenestervaart. Deze was al eerder aangelegd door het Haarlemse Elisabeth Gasthuis. Deze Crayenestervaart kwam op zijn beurt ook weer uit in het Spaarne.

8. Het beeldje 'de hozer'.

Op de Wasserij Annalaan staat een beeldje van de hozer. Het herinnert aan de tijd waarin aan beide zijden van de Bleekersvaart blekerijen waren gevestigd. Het bleken van het linnen was de laatste fase in het arbeidsintensieve productieproces van de Haarlemse linnen- en lakennijverheid. Voor dat bleken op de velden was helder duinwater vereist dat via slootjes op de bleekvelden werd aangevoerd. Een hozer schepte dan met zijn hoos water vanuit die parallelle slootjes over het te bleken linnen. In later tijden vestigden zich hier wasserijen. Zij wasten het linnengoed van de Amsterdamse elite en van de bewoners van de omliggende buitenplaatsen, en weer later voor gewone inwoners van Heemstede.

Hier eindigt de fietsroute.